

Mga Ugtulun

Kalamian Tagbanwa

MGA UGTULUN

Tales

Written and Illustrated by

Rafael Aguilar

and

Teopisto Aguilar

SUMMER INSTITUTE OF LINGUISTICS - PHILIPPINES, INC

TRANSLATORS

1976

PUBLISHERS

Published
in cooperation with
Bureau of Public Schools
and
Institute of National Language
of the
Department of Education and Culture
Manila, Philippines

2nd Printing
28.10-376-.65C 54.20P-766022MPZ

Printed in the Philippines
By F.E.B.C. Printing Division

FOREWORD

Some of the glory of the Philippines lies in the beautiful variety of people and languages within its coasts. It is to the great credit of the national leadership over the years that no attempt has been made to destroy this national heritage. The goal has been instead to preserve its integrity and dignity while building on this strong foundation a lasting superstructure of national language and culture.

The present book is one of many designed for this purpose. It recognizes the pedagogical importance of dividing literacy and second-language learning into two steps-literacy being the first. When a student has learned to read the language he understands best, the resulting satisfaction in his accomplishment gives the drive and confidence he needs to learn the national language. His ability to read, furthermore, is the indispensable tool for the study this program will require.

The Department of Education and Culture of the Philippines is proud to present this latest volume in a nationwide series designed to teach the national language through literacy in the vernaculars. It will strengthen both the parts of the nation and the whole.

**Juan L. Manuel
Secretary**

FOREWORD

One of the noble aims of Education is to equip every citizen to participate meaningfully in his society and to share in shaping the destiny of his country. Providing literacy instruction in each man's vernacular is a basic step in realizing this goal. To promote this purpose the Summer Institute of Linguistics works in agreement with and under the auspices of the Department of Education and Culture in the preparation of instructional and supplementary reading materials for the various Cultural Communities of our country.

The Bureau of Elementary Education takes pleasure, therefore, in presenting this volume of literacy material which is part of its list of approved supplementary reading materials prepared for use by the Elementary Schools in the areas using the vernacular of these materials.

**LICERIA BRILLIANTES SORIANO, Director
Bureau of Elementary Education**

YANG ADI TUNG SUGUD

Buinu, simanyan may sasang isturya. Yang isturyang naa, yang kapanawan yang sasang Adi may yang turuwulun nang durua, ti Pusung may ti Tukbulawi.

May sasang kaldaw, maganing yang Adi, "Pusung, Tukbulawi, magbila itamu?" Maganing ti Pusung, "Ee man, magbila ita ta ian. Magayen midyu yang timpu. Dispuis linaw kaman yang teeb ang andang pisan ay alipdes na ang kuwari ra ilem linangis ang lantak ang pisan," maganing, "ang andang pisan ay giup-giupun na." Maganing yang Adi tung durua, "Ala, magsimpan namu ra ta balun tang magsaay." Ti Pusung ni Tukbulawi namagsimpan da kaman ta mabalun nirang magsaay. Indi ra ilem nangabuay tung balay ta karungan, dayun dang namagpanaw. Yang Adi ya ray pagtukaw tung dalan ay pagapura rang manuldak tung teeb. Gesye ra madagpa tung dalan, yang pagapura nang magsaay

ang yang pagparanawen na midyu tung yag pagyaya
ang ya rag darakul-dakulay na yang laad na, ang
midyu tung sasa ra ilem ang pinungaw tung teeb
ang indi ra nagaitaita ta teeb ang impisang
atiing gesye pa.

Atiing duun da tanira tung teeb, naita ra
yang Adi yang teeb. Maganing ang naita, "Abee,
yang linaw ang atia, kuinta ra ilem linangis ang
andang pisan ay meyep ang palet ang andang pisan
ay alipdes na ang kalmadang pisan," maganing.
"Ala;" maganing, "saay. Yuu ray tung kakngaan
ang maglimas-limas."

Atiing duun da tung abwat, namamundu ra ang dayun da kang tinuntun nira yang bila nirang pinabtangan nira ta palansing ian ang inilap. Pagkatapus nira ta bugsu yang bila nira, pamagpamalad tanira yang tundi ang namamungyu-pungyu ra ang anda rang pisan ay linglingen nirang midyu ra ilem tukud ang kumarungan. Atiing nabuaywuay ra ta gesye yang pagpamalad nira, pinanundian dang tulu. Abee, puirty yang siwak. Maninga pamagkalamagu ang pamagbeteng yang ian. Kadarakul ang ian ang pagtundi tung nira ang yang mga tamsi nira ya rag pamenang-benang ang magigit-igit ang magalagid tung binit yang barutu.

Indi nabuay aña namagbila, nansiulik dang mampalapit tung duruungan nira. Duru-durung ian ang naeklan nira yang uras dang atii. Maqaning yang Adi tung durua, "Ala, limpiuen mi ra yang ian ta. Yang duma tapaan ming lutukun, ay duru-duru rang ian tia. Yang duma daingen ming kasin-

kasinen ang ikalkag tung kinit para indi ita ra
mawaraan ta pagsera ta."

YANG IDYA NI PUSUNG

May sasang isturya. Yang Adi may yang aruman nang tulu. Yang tulung mga aruman na ya ra ti Karabaw, ti Baka, may ti Pusung. Yang uras dang atii nagkaliwag ta pagsera. Kumus anda kaman ay sera, anday duma naqayat yang Adi ang magbila tung mga aruman nang tulu, ti Baka, ti Karabaw, may ti Pusung. Epat tanira tung sa nga barutuan. Kumus kaman kalmada yang teeb, indi buaywuay ang beltayen nira yang kalalauran. Anday duma, kumus duun da tanira tung laud, namagtaluntun da yang bila nira. Ya ra ilem agpamagpabeek-beek ang pamagpaanud-anud. Kumus kaman matundi, indi mabtang yang bila nira. Puirty yang pulinget nira. Kumus epat tanirang bebteng, indi buay punuk da yang begyas ang parabtangan nira. Dayun dang namagparanek tung bakayan ang tinapanan nira yang mga ian. Aganing yang Adi ang nagurdin, "Ey, Baka, yawa

magbantay yang tinapanan. Yami magbalik ang magbila." Anday duma, laud si yang Adi may yang duruang ugpu na. Tulu ra ilém tanira. Ti Baka pagbantay yang tinapaan ang ian.. Ustung anda ra duun yang Adi, ti Baka limput da yang iganti. Maganing yang iganti, "Ey, Baka, pakdulay yang ian mu." Aganing ka ti Baka, "Yawa paginlanaw nuyu tung Adi. Agaskean mung yuu ka ilém agpakarguay, dawaten mu?" "Piru elat, Baka," aganing yang iganti. "Pustaan nita kung timpay mapirdi tung luwu, kundisiun. Alimbawa, kung yuuy deegen mu, indi panganenu yang ian mu. Piru kung deegena yeen, lubsunu ta pangan yang ian mu." "Sigi," aganing ti Baka. Anday duma luwu tanira tung kenay. Pegsan yang iganti ti Baka ibalalang na, yam pisan agbulid-bulid. Kumus pirdi ti Baka, anday duma luwus yang iganti yang ian ang tinapanan ta pangan. Ustung paqapun da yang kaliwutan, papalapit si yang Adi ang namagbila. Yaka, duru kang deep nira. Atiing nangakawut da

tung bakan, maita na ti Baka pagtangit ang paqulimengmengen. Dayun dang sinukma yang Adi kung unu pay pagtangitan na. Aganing ti Baka tung Adi ang tuminuwal, "Adi, yang ian ang tinapanan pinangan da yang iganti. Indi ra rin ipapaanu, pиру inayataw anya tung dumug. Tay napirdiau kapurisu limbus na ta pangan yang ian." "Abee, kadakul mung atia, india naagwanta tung iganti?" aganing yang Adi. "Buinu, ti Karabaw si yang magbantay yang tinapanan."

Namaglaud si yang Adi, ira si na Baka. Ustu sing anda si duun yang Adi, limput si yang iganti ti Karabaw. Madngel ni Karabaw, pagdagem-dagem yang iganti ang papalenget tung anya. Aganing yang iganti, "Ey, Karabaw, pakdulay yang ian mu." "Abaa, yawa duruang pisan agkapuya," aganing ti Karabaw. Aqakdekan mung yuu ilem agpipiaray yang Adi, numaan dawaten mu?" "Buinu, Karabaw, pustaan nita," aganing yang iganti. "Unu pang kiasi ta pustaan ang gustu mu?" aganing ti

Karabaw. "Dumug ita kung timpay mabegsak tung
yaten ang durua, alimbawa, kung yuu ay mabegsak,
indi panganenu yang ian mu. Piru kung yaway
malampak, lubsunu ta pangan yang ian mu." "Sigi,"
aganing ti Karabaw. Panalig ti Karabaw kumus
dakulu ig maktel. Luwu tanira yang iganti may ti
Karabaw. Minsa ilem ang ilawa yang iganti ti
Karabaw, yam pisan yag titikangkang. Kumus pirdi,
anday duma luwus ta pangan yang iganti yang ian.
Unien ta pa asan si papalapit yang Adi. Duru si
yang deep nira. Numaan kumus nangakawut si yang
Adi ang namagbila, kawutan nira taa ti Karabaw,
pagere-ere. Aganing yang Adi, "Ay tia Karabaw,
naunua pa?" Aganing ka taa ti Karabaw ang
tuminuwal, "Adi, matuud man yang balita ni Baka.
Dakulu kaman ang tau ang pagpangan yang ian tang
tinapanan." Aganing yang Ading nagbitala, "Abee,
kadakul mung atia, india ka naagwanta?" "Durug
ketel, mas maktel pa tung yaken, Adi," aganing
ti Karabaw. Aganing yang Adi, "Buinu, ti Pusung.

si ay magbantay yang tinapanan. Ita si ay magbila."

Numaan, ti Pusung yasi nagbantay yang tinapaan ang ian. Kumus tanya ang may turnu, anday duma pagisip ti Pusung kung unu pay maayen ang buaten na. Naisip na ang maganing, "Maayen pa magalutaw ta bugtung. Yay buatenung idya tung iganti. Alut kaman ti Pusung yang bugtung. Indi pa agabuay ang alut ni Pusung, lumimput si yang iganti. Aganing yang iganti, "Ey, Pusung, pakdulay yang ian mu." Aganing ka ti Pusung ang tuminuwal, yawa duruag kaisturbu tung tau. Agaskean mung pagalutaw man iganing ay igapus yang tinanguniu tung ayu."

"Aywa, Pusung, aywa igapus mu ra yang tinanguni mu tung ayu?" Aganing ka ti Pusung, "Numaan may

"magkawut ang palet ang durug ketel. Kapurisu, ilaget tung ayu yang tinanguniu. Muya iplaraw."

"Ba, Pusung," aganing yang iganti, "ee, maktel ang palet ang kumawut numaan. Kung maning tii, Pusung, yuu ra kanay yay ilaget mu tung ayu," aganing yang iganti. "Muya iplaraw. Dakuluaw paman." "Yaman,"

aganing ti Pusung. Muya kaman, iplara. Dakulua paman." Anday duma igiñapus da ni Pusung yang iganti tung ayung dakulu. Pinangewed-eweran na ra ang pariu saleng ang indi ra magiugiu. Atiing tapus da ti Pusung ta paggapus tung iganti, minaning da ti Pusung, "Numaan pataya tung Adi. Yawa pala ay pagpangan yang ian and tinapaan yamen." "Pusung, palpasay ra. Indi ra ka umananu." "Indi," aganing ti Pusung. "Kaministiran kalabusuna." Numaan asan da nakawut da yang Adi ang nagbila. Kawutan na ti Pusung, yag telem-telem. Aganing yang Adi ang nagbitala, "Ta, kumusta, Pusung? Indi ra midyu napangan yang ian." Aganing ka ti Pusung, "Anda ra, Adi, purki iginapusu ra yang iganti tung ayu. Uay, tiiwa, nagapus da." "Maayena man, Pusung. Talagang dineeg mu ta utak yang iganti. Ig deeg mu ti Baka ni Karabaw tung manyu." Numaan, yang iganti ikinulung da yang Adi tung kalabus.